

Бранислав Петровић

БЕСЕДА*

У ритуалу примања песничких награда и другим сличним и сродним ритуалима везаним за употребу али и злоупотребу поезије, беседа се изборила за ништа мање важну улогу од улоге песме. Слободан сам да упозорим, посебно младе ствараоце, да је беседништво једна опасна вештина, посебно опасна за поезију. За поезију је најбоље да буде што даље од беседништва. Још боље – у паралели. Додирну ли се или укрсте, доћи ће до обостраних оштећења, и беседништва од поезије, и поезије од беседништва. Оно што је поезија у беседништву, нити је поезија нити беседништво. И од оног најмањег зрнциета беседништва које неопрезном песнику, као трун у око, упадне у песму, и најбоља песма временом ће корозирати. Беседништво је завођење помоћу језика. Ето, могла би то била ваљана дефиниција да није питања: а шта је поезија? Зар и поезија није завођење у језику. А ипак, ништа супротније од беседништва и поезије. То можемо узети као доказ испразности свих дефиниција, као што је она случајно изречена, можда и грешком приликом преписивања, да је поезија у језику и само у језику. Наравно да се и тако може разумети природа поезије, звучи то и лепо и заводљиво, али се може разумети и на друкчији начин. Лакше бисмо поверовали да је поезија излазак из језика помоћу језика. Оно кад неко каже: „Не умем то да кажем”, или: „Пуна ми уста речи, а ниједна да проговори”. Помоћу језика не може се исказати све, баш све. Пре би се рекло да су најбоља човекова својства и најбоља својства укупног света у неизрецивом, у ономе што у најбољим часовима нашег постојања наговештава музика. Поезија није у језику, него у бекству из језика. Да би разумео језик, да би схва-

* Изговорено у трпезарији манастира Жиче, на Преображење Господње 1998, приликом ручења *Жичке хрисовуље*.

тио какво му је благо језик, човек мора, бар повремено, напуштати језик, е да би у тај исти језик доносио нешто од неизрецивог. Песник је обузет неизрецивим, дочим за беседника не постоји неизрециво. За њега је све изрециво. Беседник Демостен силно се намучио да се одучи од муцања. Песницима бих, међутим, препоручио да изуче славну вештину муцања. Оно што је за беседника врлина, за песника је мана и обратно. Језик је једина поуздана ризница свега постојећег и свега искуственог. Оно што се није угнездило у језику, као живо у живом, потписало је предају пред силама непостојања и ништавила. Стојимо иза дефиниције да је поезија обнова матерњег језика. Без непрестаног обнављања садржајима изван језика, садржајима из искуства, из пустоловина истраживања, науке и свеукупних људских делатности, језик би ишчилио, као што се то и догодило многим језицима у историји. Српски језик је у непрекидном обнављању. Помислимо на тренутак које су дарове приложили у поуздану ризницу српског језика један Петар Петровић Његош, Бранко, Лаза Костић, Ђура Јакшић итд., све до величанствених дарова Ива Андрића и до најмлађих, од којих су многи међу нама. Поезија, дакле, није у језику, није, сасвим сигурно, само у језику. Она се, поезија, може само сачувати у језику, не може се сачувати изван језика. Али претежном својом природом, најважнијим својствима, она је изван језика. Песник је онај човек који се одрекао осталих могућности, да би у огромним просторима и несамерљивим пространствима изван језика проналазио драгоцену зрнца поезије. Више је поезије у ћутању него у говору, тој звучној варијанти језика. И ћутање је говор, само је у ћутању више пространства и дубине, више оног нечег што је суштинско биће поезије, а што не знамо шта је, оног што долази из бесконачног, дакле божанског. Није песник тај који ствара поезију, то би био израз његове сујете. Није он тај који ствара поезију из ничега, из непостојећег, или најпосле, из језика. Поезија је својство велике божанске поезије, која се нама указује као видљиво и невидљиво у свеколиком постојању. Песник само открива то својство света да у себи садржи и поезију, као што садржи и електричну струју и атомску енергију, и ко зна шта све још што нити слутити можемо. Нама није дато да у потпуности разумемо генијалну творевину нашег Творца, величајану грађевину постојећег и непостојећег. Научник српског рода, Никола Тесла, није измислио струју, као што ми често кажемо. Ништа не може бити измишљено, таква претензија проистиче из мале памети. Струја, као фантастично чудо представља једно изузетно атрактивно својство природе – Тесла, нашијенац, Србин, боље од других уочио је то својство, одвојио битно од небитног и прилагодио га, то фантастично својство Творчевог домаћег дела (дакле) човековим потребама и разумевању, сасвим неразумљиво и непојмљиво људском уму својство природе као што је струја. Тесла је превео (или препевао) на бар привидно јасно и разумљиво човеку. Кад су га новинари *Њујорк тајмса* заскочили питањем: „Господине Тесла, одговорите за наше читаоце шта је струја?“, овај Србин, већ на самрти, већ пред божанским дверима, имао је још оне луцидности да одговори: „Господо новинари, питајте неког другог. Сваки електричар и произвођач електричних прекидача лакше ће вам одговорити шта је струја него ја. Ја не знам шта је струја нити ће ико икада знати.“ А онда је, после краће паузе, овај Србин из Смиљана овако одговорио: „Ја мислим да је струја Бог.“ Нисам одолео да ову епизоду из биографије Николе Тесле не евоцирам под сводовима ове српске светиње, у којој сам данас у привидно важној улози. Нисам сигуран, ја никад ни у шта што кажем нисам сигуран, данас ћу вам рећи једно а су-

тра друго, без velikog pouzdanja i u ono što sam rekao danas i u ono što
ću reći sutra, ali ja mislim da je poezija svojstvo, jedno od svojstava sve-
ta, bаш kao i struja, i ko zna šta još sve, što će jednoga dana izaći na vi-
delo. Pesnik je samo neke vrste posrednika, neka možda obdarenost da se
poezija prevede na ljudski govor, da se uskladišti u nikad prepuženoj ri-
znici rodnog jezika. Bilo je dana, bogme i decenija, kada sam i sam verovao
da je pesnik stvaralac, da je živo nadmetaње sa stvaralачком silom sveta.
Kako mi godine oduzimaju mnoga verovaња, oduzele su mi i ovo. Sad mi-
slim da je pesnik samo onaj koji, pentrajući se po urvinama sveta, iz svog
iskustvenog viђења tog sveta, dolazi do rasutoг грумења поезије и да их,
то грумење, прилаже у ризницу језика. С дубоком свешћу о неумесности,
на питање „Шта је поезија?“ морам одговорити онако као велики научник
из српских Смиљана за струју, да је поезија – Бог. И mislim да је та мисао
за мене дефинитивна.